

Valsts prezidenta Egila Levita uzruna Latvijas tiesnešu ikgadējā konferencē

Publicēts: 01.11.2019.

[Egils Levits](#)

Augsti godātie tiesneši!

Godātie klātesošie!

Dāmas un kungji!

Mūsu sabiedrības un kopējās identitātes pamats ir kopīgu vērtību kopums, kas balstīts uz pamattiesībām, demokrātiju un tiesiskumu. Neviena demokrātija nevar attīstīties bez neatkarīgām tiesām, kas garantē pamattiesību un pilsonisko brīvību aizsardzību. Tiesiskums tieši ietekmē ikviena cilvēka dzīvi – tas ir priekšnosacījums vienlīdzīgai attieksmei likuma priekšā un individuālo tiesību aizsardzībai. Savukārt tiesu autoritāte ir nepieciešama, lai tiesas varētu savas funkcijas veikt pilnvērtīgi. Tiesu autoritāti sabiedrībā veido divi galvenie faktori. Pirmais ir tiesu un tiesneša darba saturs jeb kvalitāte, un otrs ir vērtības, kas ir tiesu nolēmumu pamatā. Attiecībā uz pirmo – tas ir pilnīgi kolēģu ziņā, lai jūsu darbs būtu attiecīgi kvalitatīvs, savukārt attiecībā uz otro – par vērtībām, kas ir tiesu nolēmumu pamatā, ir atbildīgi ne tikai tiesneši, bet arī likumdevējs un sabiedrība kopumā. Tiesu vara izpilda un īsteno dzīvē sabiedrības kopējās vērtības, kas vistiešākā veidā izpaužas likumdošanā. Savukārt tiesnesim, piemērojot likumu, ir vienmēr jābūt skaidrām šīm vērtībām un jāredz cauri likuma tekstam, lai ar likuma tekstu spētu saskatīt šīs vērtības. Tas pieder pie tiesneša kvalifikācijas.

Sabiedrības vērtējums par tiesu darbu lielā mērā veidojas ar mediju starpniecību. Taču izvērstā un patiesa vēstījuma pamatā ir spēja un prasme notikumus atspoguļot un uztvert, balstoties uz savstarpējo komunikāciju. Šeit arī iezīmējas tiesas un sabiedrības savstarpējās komunikācijas svarīgums un nepieciešamība. Tikai tiesnesis spēj objektīvā veidā paskaidrot, kāpēc ir nonācis pie

konkrētā rezultāta, kāpēc viņa darbība vai bezdarbība ir attaisnojama un nepieciešama. Ir divi kanāli, kā tiesnesis var komunicēt ar sabiedrību. Pirmais, galvenais un klasiskais, ko vienmēr uzskatīja par vienīgo, ir tiesas nolēmums. Tiesnesis runā caur savu nolēmumu, caur savu spriedumu. Taču ar to mūsdienu apstākļos vairs nepietiek. Papildus tam tiesnesim ir jārunā arī sabiedrībai saprotamā valodā, lai izskaidrotu attiecīgo nolēmumu. Tādēļ tikai abi divi kopā – tiesu nolēmumu kvalitāte un komunikācija – ir pamats tam, lai sabiedrība ticētu un uzticētos tiesnesim. Tādēļ arī lielākai daļai tiesu ir savi komunikācijas speciālisti, kuri spēj izskaidrot attiecīgo nolēmumu. Protams, arī tiesnesis pats to var darīt, un šeit labs piemērs ir Satversmes tiesa, kur tiesnesis pats pastāsta vienkāršā valodā, atbildot uz jautājumiem, kādēļ šis spriedums ir tāds, kāds tas ir.

Taisnīguma panākšana tiesā nav tikai jautājums par galarezultātu. Arvien biežāk izšķiroša ir tieši taisnīguma laika dimensija. Tiesas procesa laika dimensijas jautājumi 2019. gadā ne reizi vien ir nokļuvuši sabiedrības diskusiju epicentrā. Tādēļ ļoti pamatoti aktualizēts ir jautājums par smagnējo kriminālprocesa regulējumu, kas pieļauj iespēju, ka procesu var novilkt gadiem ilgi, un šāda veida iespējas novilkt procesu apzināti daļēji sakņojas pašā kriminālprocesa regulējumā, daļēji – arī tiesas procesa vadībā. Attiecībā uz kriminālprocesa regulējumu tieslietu ministrs ir gatavs izskatīt jautājumu par to, kādi regulējumi kriminālprocesā var tikt grozīti, lai tas vairs nebūtu iespējams (vai ne tik efektīvi iespējams). Otrs būtisks jautājums, kādā veidā tiesnesis vada procesu. Ir vienmēr jāatceras, ka tiesnesis ir procesa vadītājs, un tiesnesim ir dotas tiesības iejaukties arī pušu uzstāšanās laikā, pušu runā, ja tās nodarbojas ar nesvarīgākām lietām. Atšķirt svarīgo no nesvarīgā – tas pieder pie katra jurista kvalifikācijas, it sevišķi pie tiesneša kvalifikācijas. Šeit es gribētu uzsvērt, ka Latvijas tiesnešu mācību centram metodoloģiski jāmēģina padziļināt šo jautājumu, kādā veidā atšķirt svarīgo no nesvarīgā. Ja mēs redzam, it sevišķi krimināltiesībās, kur ir desmitiem failu vienā lietā, tad pēc būtības jau var saskatīt šīs lietas būtību, tādā gadījumā lasīt un nodarboties ar mazāk svarīgām epizodēm un jautājumiem nepieder pie taisnīga procesa, kā daži varbūt to uzskata. Tieši otrādi. Tas ir kā aiz kokiem nesaredzēt mežu. Es ieteiktu organizēt semināru par metodoloģiju, kādā veidā tiesnesis vai faktiski jebkurš jurists var atšķirt svarīgo no nesvarīgā, jo tas būtiski ietekmē procesu, tā ilgumu un līdz ar to arī taisnīgumu. Otrs, ko es vēlētos, lai tiesneši vairāk apzinātos savu lomu kā procesa vadītājam un virzītājam. Šeit ir iespējams dot norādījumus pusēm, kādā veidā tās spēj pārvērst savas intereses argumentos un formulēt savus jautājumus tā, lai tiesnesim būtu argumenti, ar kuriem viņš var attiecīgi rīkoties un izmantot par pamatu savam spriedumam. Tātad divas lietas, kurām vajadzētu pievērst lielāku uzmanību, ir tiesneša prasme vadīt procesu un prasme atšķirt svarīgo no nesvarīgā.

Es runāju par procesa novilcināšanu. Lielākā daļa mūsu procesu notiek laikā, un man jāsaka, salīdzinot Eiropas Savienības dalībvalstis, mūsu valstī procesi notiek pietiekoši ātri, un esam kaut kur pa vidu. Katrā ziņā šie ilgie procesi nav vispārēja problēma Latvijā. Tāpat arī, ja apskatāmies Eiropas Savienības Komisijas ziņojumus par mūsu tiesu sistēmu, mēs nevaram teikt, ka mūsu tiesu sistēma ir ļoti sliktā stāvoklī, ka tā nefunkcionētu. Sabiedrībai ir radīts nepareizs priekšstats. Mūsu tiesu sistēma darbojas labi, un es domāju, ka kolēģi var būt lepni par to, ko mēs esam sasnieguši. Jo mēs esam sasnieguši no samērā zema līmeņa Eiropas Savienības vidējo līmeni. Taču ar to, protams, nepietiek, jo tiesu sistēmas reputāciju veido tieši šie ļoti garie procesi, tādēļ man ir ierosinājums. Iespējams, ka Tieslietu padome varētu izveidot komisiju, kas izskatītu, teiksim, desmit ilgākos procesus Latvijā. Proti, paņemt šos desmit ilgākos procesus un izanalizēt, kādēļ šie garie procesi varēja būt iespējami. Iespējams, ka tas ir likumdošanas jautājums, sistēmas jautājums. Iespējams, tas ir tiesnešu vadības, procesu vadības jautājums, bet es domāju, ka visiem kolēģiem un ne tikai kolēģiem, bet arī visai sabiedrībai būtu svarīgi uzzināt, kur ir problēmas, kādēļ šādi procesi pastāv. Tātad mans ierosinājums ir izveidot šādu komisiju, kas izpēta desmit ilgākos procesus Latvijā un sniedz secinājumus par problēmām. Vai tās ir sistēmiskas problēmas jeb varbūt tiesnešu kvalifikācijas problēmas?

Tāpat arī nedrīkstam aizmirst tiesnešu iekšējo neatkarību, jo pie vadības prasmes pieder neatkarība. Un es runāju par iekšējo neatkarību, jo ar ārējo mums viss ir kārtībā. Šai iekšējai neatkarībai ir jāpievērš lielāka uzmanība, tā sakot, pašrefleksijā, bet arī kolektīvajā refleksijā ir tieši jāpievēršas iekšējās neatkarības jautājumiem. Mūsu tiesu vara, protams, ir labi strādājoša, bet ir atsevišķi punkti, kas ir uzlabojami, un es domāju, ka tas tā ir jebkurā sistēmā. Arī tiesu sistēma ir reflektējoša, un tas var šos atsevišķos punktus mēģināt sakārtot. Es labprāt redzētu mūsu tiesu vienotu, spēcīgu, profesionālu, kas garantē visas sabiedrības vērtību aizsardzību.

Es vēlu saviem bijušajiem kolēģiem un tagadējiem sadarbības partneriem veiksmīgu un produktīvu konferenci!

<https://www.president.lv/lv/jaunums/valsts-prezidenta-egila-levita-uzruna-latvijas-tiesnesu-ikgadeja-konference>